

štylu celkom ovplyvní aj bežnú komunikáciu (v oboch jazykoch) a zapríčini frážovitosť, ošúchanosť reči, ako je to v prípade multiverbizovaného spojenia *prevádzať niečo vo význame urobiť niečo* alebo výrazu *dôjsť k niečomu* vo význame *nasťat, stať sa* a pod.

Preto odporúčame používať Česko-slovenský slovník, ktorý vyšiel roku 1979 vo vydavateľstve Slovenskej akadémie vied VEDA.

???

1. Preložte text A podľa predchádzajúcich vysvetlení.
2. Upravte nekultúrny preklad textu B.
3. Porovnajte, s ktorým textom ste mali viac práce a prečo.
4. Porovnajte zrozumiteľnosť českého náučného (populárneho a vedeckého), publicistického (noviny) a umeleckého textu (z čítanky). Odlišujte však zrozumiteľnosť od neovládania odborných termínov.

A.

Nejde-li vypustit šlehačka (nebo plyn) ventilem, nikdy nedemontujte hlavici bez předchozího vypuštění tlaku plynu. Vypuštění plynu se provede uvolněním vpusťtého ventilu (předem je nutné demontovat závitový kroužek, těsnicí vložku a jehlu) povolením šroubu, nikoliv jeho úplným vyšroubováním. Při demontáži hlavice z lahve pod tlakem plynu dojde k poškození závitů na hlavici, k jejímu odlátnutí a výstřiku obsahu láhve. Přitom může dojít ke zraněním, způsobeným jak hlavici, tak i lahví.

B.

- Návod k používání výřahu říadeného cestujícími osobami:
1. Výřah je dovolené říadit iba osobám starším 14 rokov.
 2. Deti do 14 rokov smia výřahu použiť len v sprievode dospeljej osoby.
 3. Výřah sa uvádza do chodu po náležitém uzavření šachtových a kabínových dverí stisknutím tlačítka označeného stanicou, do ktorej má výřah íst.
 4. Výřah možno v nutném prípade kdekolvek zastavit.
 5. Ak zostane kabína z voľajakej príčiny stáť medzi stanicami, privolá sa núdzovým signálom obsluhovač výřahu, ktorý dopraví...
 6. Kabínu nutno zatažovať rovnomerne a bremená dľa potreby zaistiť proti posunutiu.
 7. Je zakázané:
 - a) preťažovať výřah,

- b) poškodzovať riadiace a ochranné zariadenie, alebo zachádzať s nimi proti predpisom.

ZÁKLADNÉ ROZDIELY MEDZI SLOVENČINOU A ČEŠTINOU

Hláskoslovie a výslovnosť

1. Čeština má tieto osobitné hlásky a písmená:
 - ř – řeč, čtyři, řeticha, hořký, pepř...
 - ou – soud, pouť, nesou...
 - ů – můj, kůň, dům, půjčiti...
 - ě – po d, t, n, p, b, m, v: děti, těsto, někdo, země (vyslovuje sa *zemně*), běží, věc...
2. V češtine nie sú tieto hlásky, ktoré má slovenčina:
 - ã – v češtine je *ě* alebo *a*: *pět, hřibě, maso*...
 - ia – v češtine je *áti*: *žák, páty, ulicim*...
 - ie – v češtine je *éti*: *polévka, mléko, vím*...
 - iu – v češtine je *í*: *cizí paní*
 - ô – v češtine je *úto*: *půda, můj, osmý*...
 - ř – v češtine je *ř*: *sůl, spisovatel, lidé*...
 - ř – v češtine je *ř*: *sloup, tlouct, hloubit*...
 - ř – v češtine je *ř*: *vršek, vrba, vřát*...
 - dž – v češtine je *z*: *mez, hovězí, házet, saze*...
 - dž – v češtine je *z*: *sází, hází (ale: džez, džem)*...
3. Skupina aj je v češtine *ej*: *vejce, nejlepší, dej*...
4. Striedanie spoluhlások je v češtine častejšie v tvorení (odvodzovaní) slov i v tvorení tvarov:
 - k – *clč*: *ruce, mačičin*....
 - h – *z*: *mnozí, na noze*...
 - ch – *š*: *macešín, ropušin*...
 - d, t, n – *ř*: *mladí, zlatí, pěkní* (vyslov *mladi, zlatí, pěkní*...)
5. V češtine neplatí rytmické krátenie, často nasledujú dve aj tri dlžky za sebou:
 - dávám, bílý, zpívání*...
6. Spodobovanie spoluhlások nie je v češtine také dôsledné ako v slovenčine – píše a vyslovuje sa: *seznámit, se strany, složití, s mým otcem, k moři*... Niekedy sa pripúšťa aj dvojaká výslovnosť, napr.: *nashledanou (nashledanou i nashledanou)*.

Tvaroslovie a skladba

1. V češtine sa bežne používa *vo k a t í v* (piaty pád): *pane učitelí, Evo, paní doktorko*...
2. Častejšie sú dvojvary: *mužovi aj muži, bratrovi aj bratra*, najmä v spojeniach gramaticky rovnakých slov, napr. *panu učitelí, občanu Novákovi*.
3. V akuzatívne a instrumentáli mn. č. substantív muž. a stred. rodu sú tvary: *hrdiny, hochy, hrady, s moři, se srdci, nad měsí*.
4. Prídavné mená majú aj menný tvar v prísudku: *jsem zdrav, je nemocen* (podobne ako v ruštine: *он болен*).
5. a) Slovesá majú veľa dvojtvarov, napr.: *bydlet/bydlit, lit-lejlitje; pišu/piši*. Tvary s tematickou morféom *-i* sa hodnotia ako knižné (vyšší štýl),
 - b) v 1. osobe sg. sú prípony *-m, -u, -i*: *vidím, vedu, kryji*,
 - c) v 3. osobe pl.: *-ou(-i), -i*: *vedou, rozumějí, osolí; zní/znějí*,
 - d) v tvare minulého času sa nevkładá *-o-*: *nesl, sedl*...
6. Čeština má niektoré odlišné väzby tam, kde slovenčina používa priamu väzbu s aku-

zativom, napr.: *dosáhnout něčeho* (dosiahnuť niečo), *všimát si něčeho* (všimáť si niečo) atď.

7. Čeština častejšie používa trpné prídavné nedokonaných sloves, napr.: *Tato kniha je čtena*. (Táto kniha sa číta.)
8. V súveteiach má čeština niektoré odlišné spájacie výrazy, napr. *jenž, neboť, aniž, zda, ať – nebo, jelikož, jestli, nýbrž, -li (nebude-li)* atď.
9. Osobitným útvarom češtiny ako národného jazyka je tzv. *obecná čeština*, ktorá sa čiastočne odlišuje od spisovnej češtiny vo výslovnosti, v niektorých tvaroch i v slovníku. Napríklad namiesto spisovného *být* je v obcej češtine *bejt*, namiesto *ktej* – *kteřej* atď.

Slovní zásoba (lexika)

1. Niektoré české slová sú veľmi odlišné od slovenčiny, napr.: *vesnice, venkov, prý, řed, půjiti, kopřiva, polštář, čáp, řezník* atď.
2. Niektoré české slová však môžete poznať z nárečí alebo zo starších diel umeleckej literatúry (niekedy majú v slovenskom nárečí iný význam), napr.: *sklep, hrbitov, kmin, žito, žízeň, polibek, hospodář* a i.
3. Niektoré cudzie slová majú v češtine iný rod alebo iný prepis (pravopis), napr. *varianta* (čes.) – *variant* (slov.), *foném* (čes.) – *fonéma* (slov.), *grafém* (čes.) – *graféma* (slov.), *team – tým* (čes.) – *tím* (slov.), *teze* (čes.) – *téza* (slov.).

???

1. Po tichom čítaní nasledujúcej poviedky *Profesorova hádanka* (preklad z angličtiny) si hneď vypisujte slová celkom odlišné od slovenčiny a všetky cudzie slová (okrem chemických termínov); ich významy hľadajte v *Česko-slovenskom slovníku*.
2. Napíšte slovenské ekvivalenty slov, ktoré ste vypísali, a určte ich frekvenciu podľa slovných druhov.
3. Čítajte poviedku nahlas so správnou českou výslovnosťou.
 - a) Rozdelte si text poviedky na väčšie časti (6–12 častí), čítajte ich nahlas priamo po slovensky.
 - b) Vypíšte si slová, ktoré vám pri poslovenčovaní textu robili problémy (museli ste o nich dlhšie rozmýšľať), a slová, ktoré sú gramaticky zaujímavé, napr. *přišel*.
5. Povedzte alebo napíšte obsah poviedky po slovensky.
6. Preložte do slovenčiny piaty odsek *Třímístná atomová čísla* na s. 26 a na s. 27 odsek začínajúci sa vetou *Vím, že máte...*
7. Vypíšte si po česky (aj v slovenskom preklade) citát, ktorý je čiastočnou odpoveďou na otázku *Prečo sme vybrali právě tuto povídku*. Diskutujte o citáte. Uvažujte o iných dôvodoch výberu tejto poviedky.

Profesorova hádanka

Isaac Asimov

Profesor Nethering hľaděl s neskrývaným zalíbením na svého asistenta. Mladý hnědovlasý muž s bystrým, klidným výrazem tváře seděl

nenuceně proti němu, ruce v kapsách pracovního pláště. Celkově by se dalo říci, že dělá nadějného muže, pomyslel si profesor.

Věděl, že tento mladík se zajímá o jeho dceru. Nedávno se rovněž dozvěděl, že ani dcera není k němu lhostejná. „Tak tedy, Hale, řekněme si to otevřeně. Chceš si vzít mou dceru a přišels mě požádat o souhlas. Je to tak?“ zeptal se profesor.

„Ano, pane profesore,“ odvětil Hal Camp.

„Nevyznám se sice moc ve zvycích dnešní mládeže, ale přesto mohu dost těžko uvěřit, že by zrovna tenhle způsob byl dneska v módě.“ Profesor rovněž strčil ruce do kapes pracovního pláště a opřel se o opěradlo židle. „Tím chci říci, že dnes už není zvykem žádat rodiče o ruku dcery. Určitě by ses Janis nevzdal, i kdybych nesouhlasil.“

„To je pravda, ale přesto...“

„... mě přicházíš požádat o její ruku. Proč?“

„Jak víte, pane profesore, budu si teď dělat doktorát a byl bych nerad, aby vznikl dojem, že flirtuji s vaší dcerou jen z toho důvodu. Záleží mi na tom, abyste věděli, že si ji chci skutečně vzít. Je mi jasné, že v případě vašeho nesouhlasu si získání doktorátu ztížím, ale to už je riziko, které musím na sebe vzít.“

„Z hlediska obhajoby tvé disertační práce by ovšem bylo lepší, kdybychom vyřešili otázku snatku s Janis ve shodě.“

„To ano, pane profesore.“

Chvilí mlčeli. Profesor byl v rozpacích. Jako specialista, který se věnoval výzkumu zejména v oblasti koordinačních čísel komplexních sloučenin chrómu, byl zvyklý myslet v přesných kategoriích; uvažovat exaktně o takových věcech jako láska a snatek mu zjevně dělalo značné potíže. Zamyšleně si přejel rukou po hladce vyholené tváři – na módní brádku, populární u jeho mladších kolegů, si už ve svých padesáti letech připadal příliš starý – a řekl: „Tak dobře, Hale. Mám-li říct, zda souhlasím či ne, souhlasím s tím, aby sis vzal Janis, musím svůj souhlas o něco opřít a já znám jen jeden způsob posuzování lidí – podle toho, jak umějí uvažovat. Moje dcera tě samozřejmě posuzuje po svém, ale já musím vycházet z vlastních kritérií.“

„Samozřejmě,“ souhlasil Hal.

„Udělám to tedy takhle.“ Profesor vzal lístek papíru a něco na něj napsal. Pak podal lístek Halovi a řekl: „Když tohle rozluštíš, budeš mít mé požehnání.“

Hal zamyšleně hleděl na lístek, na němž byla napsána řada čísel: 69663717263376833047.

Zeptal se: „Rébus?“

„Můžeš to tak brát.“

Hal se lehce zachmuřil: „Chcete říct, že podaří-li se mi to rozluštit, dáte souhlas k snatku?“

„Ano.“